

Drogprevenciós program a pedagógusképzésben

A kábítószeres káros hatásai elleni küzdelem majdnem egyidős a kábítószeres megjelenésével, pusztító hatása mégis egyre nagyobb méreteket ölt. A kábítószerhullám megfékezésére célzó mozgalmakban és programokban viszonylag megkésve jelentkeztek a prevencióra irányuló kezdeményezések és törekvések. Az első pillantásra meglepőnek tűnhet, a késedelemnek azonban nyomós és kézenfekvő indokai voltak. Egyfelől azonnali választ kellett adni a gyorsan tömeges méretűvé szélesedő kábítószer-kihívásra, ami elsősorban a szolgáltatási-kezelési rendszerek kiépítésére mozgósította a „megfertőzött” társadalmakat. Másfelől a probléma összetettsége. Okainak szövevényessége kezdetben komoly kétségeket ébresztett a megelőzés lehetőségeivel kapcsolatban. Nem arról van természetesen szó, hogy bárki eleve tagadta volna, vagy tagadná a megelőzés létjogosultságát és jelentőségét, a kételkedők csupán a prevenció elképzelések megalapozottságát, pontosabban megalapozatlanságát hangsúlyozták.

Az áttörés fokozatos volt, párhuzamosan azzal, ahogyan a fiatalkori drogjárvány ellen akcióba lendülő szaktudományok megalkották a jelenség okaival, kialakulási menetének variánsaival, terjedési útjaival, a megelőzés, a kezelés lehetőségeivel stb. kapcsolatos elméleti apparátusukat.

Ma már senki előtt nem kétséges, hogy a kábítószer-élvezetet az egyén és a társadalom érdekében vissza kell szorítani. E szerteágazó és sokrétű probléma megoldása természetesen nemcsak a család, értelmezett környezet, de még csak nem is az egészségügy és a rendőrség kizárólagos feladata, hanem az egész társadalomé.

Egyre szélesebb társadalmi rétegeket mozgósít a megelőző munka, így ma már természetes törekvésnek kell tekinteni, hogy a pedagógusképző intézmények sem maradhatnak ki a gyermekeket is fenyegető veszély elhárításából. A pedagógus azonban, aki ismeri és érti ugyan a gyermek pszichikus folyamatait, motivációs mechanizmusait, felismeri a társadalomban jelenlévő veszélyeket, hivatásánál fogva szem előtt tartja a jellemformálást, az értékteremtés megvalósulását, nem tehet semmit a gyermekek mentális egészségének megóvása érdekében, a drogfogyasztó magatartás kialakulása ellen, ha nem ismeri a megelőzés lehetőségeit és technikáit.

A kábítószerrel való visszaélés problémáival és az együttműködés lehetőségeivel foglalkozó első páneurópai miniszteri konferencián fogalmazódott meg leghatározottabban a prevencióra, kezelésre, rehabilitációra és szociális reintegrációra vonatkozó célkitűzés: olyan stratégiákat és programokat kell kidolgozni és megvalósítani, amelyek a kábítószerrel való visszaélés megelőzésére, a pedagógusok, a gyermekek és a szülők ismereteinek bővítésére irányulnak. E széles körű program gyakorlati megvalósítása három területre

osztható: az állam által hozott törvények, rendeletek, szabályok; egy erre a célra kialakított intézményrendszer; és a széles körű felvilágosító, megelőző, nevelő munka.

A Kaposvári Egyetem Csokonai Vitéz Mihály Pedagógiai Főiskolai Kar Pedagógusképző Intézetének oktatói a harmadik területen – a pedagógusképző intézmény keretein belül – kínálgató lehetőségek feltárását tűzték ki célul: az elsődleges megelőzéssel kapcsolatos ismeretek beépítését a pedagógusképzésbe és -továbbképzésbe, lényegében tehát a prevenciót szolgáló tantárgyi program kimunkálását, bevezetését a tanítóképzésbe.

Munkánkkal a következő részcekokat láttuk megvalósíthatónak: szemléletformálás, azaz olyan szomatomentális szemlélet kialakítása, amely fogékonyvá teszi a hallgatókat (pedagógusokat) a segítő kapcsolatok kialakítására és fenntartására; az elsődleges prevenció hagyományos ismereteinek beépítése a pedagógusképzésbe, amelyek alkalmassá teszik a képzésben résztvevőket az egészségvédő és személyiségerősítő beavatkozásokra; olyan készségek és képességek fejlesztése, amelyek önmaguk és mások megismerésére, megbecsülésére, toleranciára, a nehézségek, problémák, konfliktusok megoldására teszik alkalmassá a program résztvevőit.

A program megvalósításának első feladataként kérdőíveket állítottunk össze óvodás és 1–2. osztályos tanulók, illetve 3–4. osztályos és felső tagozatos tanulók számára, ezek alkalmazásával végeztünk vizsgálatokat szűkebb régiókban – Somogy megye – iskolásainak körében a drogokkal kapcsolatos ismereteknek, a droghasználat gyakoriságának feltárására. A vizsgálatban 1200 különböző korosztályhoz tartozó városi és falusi gyermek, illetve fiatal vett részt. Feltételezéseink igazolódtak: a pedagógusképzés nem maradhat ki a gyermekeket egyre inkább veszélyeztető drog-kérdéskör megoldásából.

Tervezett feladataink következő fázisában egy tudományos konferenciát, és a konferenciával egybekötött kiállítást rendeztünk. A kiállításon különböző demonstrációs anyagokat, egy luxemburgi tanulmányút során szerzett tapasztalatok leírását és szemléltető anyagait, valamint kisiskolások által készített rajzokat mutattunk be. A konferencián 11 előadás hangzott el a következő témakörökből: „A kábítószeresek használatának története”, „Pszichoaktív szerek farmakológiai megközelítésben”, „A drogok és az emberi test”, „Magyarország droggörkép”, „Óvodások káros szokásokkal kapcsolatos ismereteinek vizsgálata”, „Ütköznek-e az értékek? Kisiskolások káros szokásokkal kapcsolatos ismereteinek vizsgálata”, „Tanulásban akadályozott gyermekek káros szokásairól szerzett ismeretek”, „A fiatalok káros szokásokkal kapcsolatos ismereteink vizsgálata”, „Az állam és a társadalmi szervek reakciói a drogfogyasztásra”, „A kortárs segítő és önszegélyező csoportok prevenció és korrekció lehetőségei”, „Drogprevenció az Európai Unió egy mintaállamában, Luxemburgban”.

A konferencián elhangzott előadásokból tanulmányok készültek, s ezekből kötetet állítottunk össze. A tanulmánykötet olyan ismereteknek az összefoglalása, amelyekkel minden pedagógusnak rendelkeznie kell ahhoz, hogy a prevenciót szolgáló tevékenységből részt vállalhasson.

További céljaink között szerepel egy komplex tantárgyi program kimunkálása, melynek keretei között tanulmányainkat is hasznosítani kívánjuk. Munkánk megtervezése során abból a meggyőződésből indultunk ki, hogy megelőzési programokat a szocializációs fejlődés valamennyi stádiumában (kisgyermekkorban, óvodáskorban, kisiskoláskorban, prepubertás-

és pubertáskorban) az életkori sajátosságoknak megfelelően kell kidolgozni és megvalósítani, mert az elsődleges megelőzés legfontosabb színtere az iskola.

Ugyanakkor azonban azt is látni kell, hogy a drogmegelőzés szakma, amely tanítható, de megtanulása nélkül kockázatos az alkalmazása, ezért a pedagógusokat fel kell készíteni a megelőző programok kiválasztására, megvalósítására. Úgy gondoljuk ugyanis, hogy a megelőzés az az eszköz, az a lehetőség a társadalom számára, amely hatékony fegyver lehet a kábítószer terjedésének megfékezésére, visszaszorítására. A megelőzésnek kettős célja van. Az egyik az ártalomforrások saját „terepükön” (lelőhelyükön) történő megsemmisítése vagy elszigetelése, mielőtt ezek elérnék az emberi szervezetet és/vagy pszichikumot. A másik cél az ember testi-lelki védettségének, ellenálló-képességének erősítése

a fenyegető ártalmakkal szemben. A két eljárás rendszerint nem különül el egymástól, sőt, legtöbbször szervesen kiegészítik egymást, vagy egységes programba épülnek be. Míg azonban az első célkitűzés a bűnüldöző szervek feladata, addig a második – a higiénés és mentálhigiénés kultúra fejlesztése és terjesztése – egészségügyi és pedagógiai feladat. Az orvosi, s ennek nyomán a mentál- és szociohigiénés és prevenció is megkülönböztet elsődleges, másodlagos és harmadlagos megelőzést, mégpedig azoknak a mindenkorai lehetőségeknek a függvényében, amelyek vagy a probléma kialakulásának, vagy súlyosabb fokra jutásának, továbbterjedésének megakadályozására irányulnak.

Munkánkkal szeretnénk elősegíteni a pedagógusképzés tartalmi megújulását is, mert ez ma már társadalmi igény. A magyar lakosság egészségügyi mutatói indokoltá teszik az egészségnevelés, egészségfejlesztés kérdés- és feladatkörének bevezetését a pedagógusképző intézményekben. Ebből a rendkívül széles körű feladatrendszerből mi a káros szenvedélyek kialakulásának megelőzését szolgáló oktatóprogram kimunkálására és tantervi keretek között történő megvalósítására vállalkoztunk, amely az egy évig tartó kutató-fejlesztő munkánk részét képezte. Tevékenységünknek ebben a fázisban a pedagógusjelölteket tekintettük primer célcsoportnak, másodlagosan azonban azt a korosztályt, amellyel hallgatóink tanítási gyakorlatuk során, majd pedagógusként az iskolában rendszeresen találkoznak.

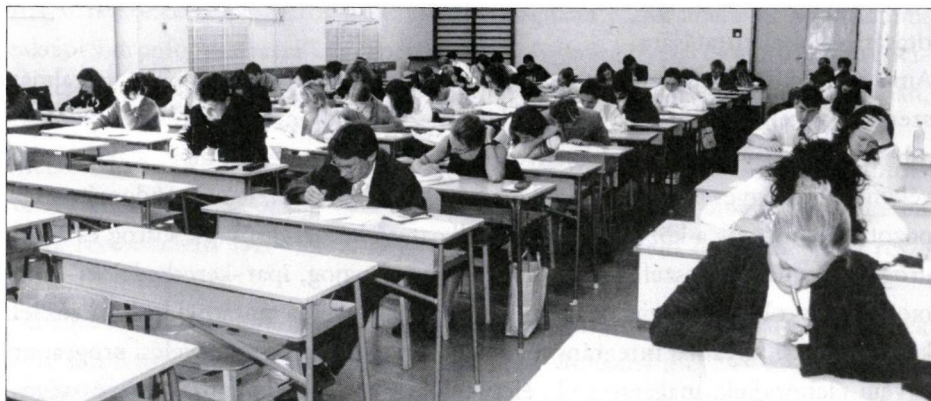
A program összeállításánál abból indultunk ki, hogy az információ önmagában nem eredményez változást az ember viselkedésében, ezért a 6–12 éves korosztállyal foglalkozó pedagógusok munkájában nemcsak (és nem is elsősorban) az egyes drogfajták megismerésére és ismertetésére kell helyezni a hangsúlyt, hanem a veszélyt jelző tényezők felismerésére, a személyiség fejlesztésére és az eredményes prevenciók technikák és módszerek elsajátítására és elsajátíttatására.

Amikor a tanítóképzésben bevezetésre kerülő tantárgyi program célját, tartalmát és módszereit igyekeztünk körülhatárolni, a következő szempontok vezérelték tevékenységünket: a hallgatók a legfrissebb tudományos eredményeket ismerjék meg; alakítsanak ki egyéni véleményt az egyes területek feldolgozásával kapcsolatban; legyen tudományosan megalapozott véleményük a közvéleményt foglalkoztató kérdésekről (pl. a drog és a viselkedés, a drog és szexualitás összefüggése, drogtörvény–drogjog, ipar–kereskedelem–drog stb.); ismerjék az iskola pedagógiai programját, helyi tantervét, a tantárgyi integrációs lehetőségeket; a nevelési folyamat integráns részeként tervezzék egészségnevelési programjukat; saját egyéni életmódjuk, magatartásuk, életvitelük legyen összhangban az egészséges életmód alapkövetelményeivel.

A program megvalósításának sikere vagy sikertelensége elsősorban a pedagógus személyiségén múlik. Ha a pedagógus (jelölt) nem rendelkezik megfelelő szintű önismerettel, nem gyarapítja a drogokkal kapcsolatos ismereteit, nem ismeri azok veszélyeit, nem tisztázza saját viszonyulását a drogokhoz és a vele kapcsolatos prevenciós feladatokhoz, nem fejleszti azokat a képességeit, amelyek segítségével lehetnek a rendkívül szerteágazó drogprevenciós feladatok megvalósításában, akkor nem tudja megteremteni azt az atmoszférát sem, amely nélkülözhetetlen feltétele a program eredményes megvalósításának. Ha a pedagógus – akinek hivatásánál fogra feladata a gyermeki személyiség formálása – felismeri a társadalomban jelenlévő veszélyeket, és megfelelő ismeretekkel és képességekkel rendelkezik ezek megelőzése terén, ott és akkor segíthet legtöbbet, amikor még megelőzhető a deviáns magatartás kialakulása.

A Kaposvári Egyetem Állattudományi Karán 2002. januárban és 2003. január 28–29-én adtak át agrár-mérnök-tanár szakos oklevelet 34, ill. 17 végzett szakembernek. A végzettek tanár szakos képzésében jelentős szerepe van Pedagógiai Főiskolai Karunk több oktatójának, akik még az integrációt megelőzően – akkor még a CSVN Tanítóképző Főiskola és a Pannon Agrártudományi Egyetem Állattenyésztési Kara között – létrejött megállapodás alapján vettek részt a tanárok felkészítésében.

Jelentkezések és felvételik a 2002/2003-as oktatási évre Pedagógiai Főiskolai Karunkon feldolgozták a jövő tanévre beérkezett jelentkezéseket. A nappali tagozaton 12 szakra összesen 1103 fő jelentkezett (2,27 fő/hely). A jelentkezők között legnagyobb volt az érdeklődés a kommunikáció-informatikus, a kommunikáció-művelődésszervező és a rajztanár-vizuális kommunikációs tanár szakra (4,9; 12,9; 5,7 fő egy helyre). A tanító szakon is 2,5 jelentkező volt egy helyre, az óvodapedagógus szakon pedig 4,5 fő. Meglepő, hogy az esti, levelező és másoddiplomás szakokra (összesen 11 szakon 792 helyre) 1397-en jelentkeztek. Ezekben a tagozatokon is nagy érdeklődés nyilvánult meg az óvodapedagógus, a tanító, a művelődésszervező, az informatikus-könyvtáros szakokon. A levelező tagozaton átlagban 2,7 fő jelentkezett egy helyre.

Felvételizők 2002-ben